

คุณค่าทางจริยธรรมและการดำรงอยู่ของเสียงกลองงันบนวิถีชุมชนอีสาน:

กรณีศึกษาตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

THE ETHICAL VALUE AND EXISTENCE OF KLONG-NGAN'S SOUND ON I-SAN
COMMUNITY WAY OF LIFE: A CASE STUDY OF PHANGKHANG SUB-DISTRICT MUANG
DISTRICT SAKONNAKHORN PROVINCE

พรหมพิสิฐ พันธจันทร์¹

Phromphisit Phanchan¹

ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2563

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1.ความสำคัญของเสียงกลองงัน 2.คุณค่าทางจริยธรรมของเสียงกลองงัน และ 3.สถานการณ์การดำรงอยู่ของเสียงกลองงันในวิถีชุมชนอีสาน โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มเป้าหมายคือ ประชาชนตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 36 รูป/คน และผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มจำนวน 250 รูป/คน โดยดำเนินการจัดสนทนากลุ่มรวม 27 ครั้ง การเลือกกลุ่มเป้าหมายทั้งหมดใช้วิธีการเลือกแบบแนะนำและแบบเจาะจง การเก็บข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและแบบสนทนากลุ่ม ซึ่งผ่านความเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1.เสียงกลองงันมีความสำคัญต่อวิถีชุมชนอีสาน คือ การสร้างองค์ความรู้ การสร้างคุณธรรมที่ดีงาม การสร้างความภาคภูมิใจ

¹ ปร.ด. (ปรัชญา), อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาศาสตร์ คติชนวิทยา ปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

¹ Ph.D. (Philosophy), Lecturer in Department of Linguistics, Folklore, Philosophy and Religion, Faculty of Humanities, Naresuan University.

Corresponding author; Email: phromphanchan@gmail.com

(Received: 8 September 2021; Revised: 8 February 2022; Accepted: 6 May 2022)

การสร้างเสถียรภาพและแบบอย่างที่ดี การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และการสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจที่ดี 2.เสียงกลองเงินสามารถเสริมสร้างคุณค่าทางจริยธรรมภายใน ได้แก่ จิตสำนึกที่ดี และคุณค่าทางจริยธรรมภายนอก ได้แก่ ลักษณะนิสัยที่ดีและสังคมที่ดีได้ และ 3.สถานการณ์การดำรงอยู่ของเสียงกลองเงิน ได้แก่ การตีกลองเงินในเขตตำบลพังขว้างได้ลดลงเล็กน้อย

คำสำคัญ : 1. เสียงกลองเงิน 2. คุณค่าทางจริยธรรม 3. วิถีชุมชนอีสาน

ABSTRACT

This research aimed to 1.study an importance of Klong-ngan's sound, 2.study an ethical values of Klong-ngan's sound, and 3. study the existence situations of Klong-ngan's sound on I-san community way of life. This was qualitative research on Participatory Action Research (PAR). The target group was people in Phangkhang sub-district, Muang district, Sakonnakhorn province, divided into 2 groups: 36 persons for interview and 250 persons for focus group in 27 times that selected by purposive sampling and snowball sampling. Data were collected by in-depth interview and focus group. Main research instruments were the semi structure in-depth interview and schedule for focus group, that approved by the 3 experts. Content analysis was used to perform this qualitative study.

The results of this study revealed that: 1.The importance of Klong-ngan's sound consisted of creation of acknowledgement, morality, worthiness, good stability and paragon, good relationship and economic basic. 2.Klong-ngan's sound could create the internal ethical value, namely the good conscious mind, and the external ethical value, namely the good behaviour or characteristic and the good community for people. And 3.The existence situations of Klong-ngan's sound depended on a Klong-ngan beating of monks at Phangkhang sub-district, that changed a little from the past.

Keywords: 1. Klong-ngan's Sound 2. Ethical Value 3. I-san community way of life

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

กลองเพลถือเป็นเครื่องมือสื่อสารทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญในการเชื่อมโยงชาวอีสานกับพระพุทธศาสนาให้มีความผูกพันกันอยู่เสมอ ซึ่งกลองเพล (เพล-เพล-เวลา) นี้พระสงฆ์จะใช้ตีเพื่อสื่อสารญาณทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญ คือ 1.ตีกลองเพลในเวลาเพลประมาณ 11.00 น. ของทุกวัน เพื่อสื่อให้ชาวบ้านนำจังหันเพลไปถวายพระ 2.ตีกลองแลงในเวลาประมาณ 16.30 น. เพื่อสื่อให้ชาวบ้านนำรูปเทียนดอกไม้ไปพึ่งเทศน์ที่วัด 3.ตีกลองเด็กในเวลาประมาณ 04.00 น. เพื่อสื่อให้ชาวบ้านตื่นขึ้นเตรียมอาหารไปทำบุญที่วัด 4.ตีกลองโหมในวันและเวลาไม่แน่นอน เพื่อสื่อให้ชาวบ้านมาประชุมหรือรวมตัวกันทำกิจกรรมบางอย่าง 5.ตีกลองงันในวันและเวลาไม่แน่นอน เพื่อสื่อให้ชาวบ้านมาร่วมชุมนุมเฉลิมฉลองเนื่องในงานบุญต่างๆ และ 6.ตีกลองท่วงในวันและเวลาไม่แน่นอน เพื่อสื่อให้ชาวบ้านมาประชุมช่วยเหลือกันเนื่องจากเกิดเหตุด่วนหรือเหตุร้ายขึ้น (พรหมพิสิฐ พันธจันทร์ จรูญ รัตนกาล และประสิทธิ์ชาระ, 2563) ด้วยเหตุนี้ การตีกลองเพลในแต่ละช่วงวันเวลาดังกล่าวข้างต้นจึงมีความสำคัญต่อวิถีการปฏิบัติตนของทั้งพระสงฆ์และชาวบ้านในภาคอีสานได้เป็นอย่างดี

“เสียงกลองงัน” คำว่า งัน แปลว่า ฉลอง ในภาษาอีสาน จะเป็นการตีกลองเพลในทำนองโยนยาวๆ และตีหมู่เดียว ไม่ได้ตีทุกวัน (นิคม จำปามาต, 2514) เพื่อสื่อสารญาณให้ชาวบ้านรู้ว่าทางวัดได้มีการจัดกิจกรรมเพื่อการเฉลิมฉลองงานบุญต่างๆ เช่น งานบุญทอดกฐิน งานบุญฉลองเกียรติบัตรพัดยศของสมภารเจ้าวัด หรืองานบุญฉลองโบสถ์ศาลาการเปรียญ เป็นต้น เมื่อชาวบ้านได้ยินแล้วก็จะพากันมาร่วมเฉลิมฉลองงานบุญต่างๆ ซึ่งจะมีวันและเวลาการตีที่ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับการมีกิจกรรมหรืองานบุญฉลองต่างๆ (วิทยา สายสุด, 2536) เมื่อเป็นเช่นนี้ จะเห็นได้ว่าเสียงกลองงันสามารถช่วยส่งเสริมให้ชาวบ้านได้บำเพ็ญบุญทานการกุศลที่ควรประกอบพร้อมไปด้วยจิตที่ยินดีในกาลทั้ง 3 อันจะนำไปสู่การได้ผลานิสงส์เพิ่มมากขึ้น (มังคลัตถที่ปนิแปล เล่ม 3, 2540)

สำหรับการเลือกพื้นที่ตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนครมาเป็นกรณีศึกษา ทั้งนี้เพราะว่าในปัจจุบันพระสงฆ์ภายในวัดเขตพื้นที่ตำบลพังขว้างได้ตีกลองเพล (รวมทั้งตีกลองงันด้วย) ลดน้อยลงไปจากอดีต เพราะการเข้ามาแทนที่ของเครื่องมือสื่อสารทางเทคโนโลยีที่ทันสมัย ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อการคงอยู่ของเสียงกลองงันได้ ดังที่หลวงปู่ภูพาน เจ้าอาวาสวัดโนนสวรรค์ ตำบลพังขว้างได้กล่าวไว้ว่า ปัจจุบันเสียงกลองเพลได้เริ่มค่อยๆ เสื่อมความนิยมลงแล้วเปลี่ยนไปเป็นการใช้เครื่องขยายเสียงแทน ซึ่งอาจกลายเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านญาติโยมเริ่มห่างจากวัด และหลงลืมหน้าที่ที่ตนเองได้เคยปฏิบัติอันเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาไป (มติชนออนไลน์, 2559) (เอกสารจากเว็บไซต์)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะศึกษาเรื่อง คุณค่าทางจริยธรรมและการดำรงอยู่ของเสียงกลองงันบนวิถีชุมชนอีสาน เพื่อมุ่งศึกษาถึงความสำคัญและการสถานการณ์การดำรงอยู่ของเสียงกลองงันว่าเป็นอย่างไร และเสียงกลองงันสามารถเสริมสร้างคุณค่าทางจริยธรรมให้กับชาวบ้านได้อย่างไร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาความสำคัญของเสียงกลองงันบนวิถีชุมชนอีสาน
- 2.2 เพื่อศึกษาคุณค่าทางจริยธรรมของเสียงกลองงันบนวิถีชุมชนอีสาน
- 2.3 เพื่อศึกษาสถานการณ์การดำรงอยู่ของเสียงกลองงันบนวิถีชุมชนอีสาน

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- 3.1 ทำให้ทราบถึงความสำคัญของเสียงกลองงันบนวิถีชุมชนอีสาน โดยพระสงฆ์ผู้มีความรู้เรื่องเสียงกลองงันนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปเทศน์สอนเผยแผ่ให้แก่พระสงฆ์และประชาชนตำบลพังขว้างที่สนใจได้ศึกษา
- 3.2 ทำให้ทราบถึงคุณค่าทางจริยธรรมของเสียงกลองงันบนวิถีชุมชนอีสาน โดยพระสงฆ์ผู้มีความรู้เรื่องเสียงกลองงันนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปเทศน์สอนเผยแผ่ให้แก่พระสงฆ์และประชาชนตำบลพังขว้างที่สนใจได้ศึกษาและปฏิบัติตาม
- 3.3 ทำให้ทราบถึงสถานการณ์การดำรงอยู่ของเสียงกลองงันบนวิถีชุมชนอีสาน โดยพระสงฆ์ผู้มีความรู้เรื่องเสียงกลองงันนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปสาธิตสอนให้แก่พระสงฆ์และประชาชนตำบลพังขว้างที่สนใจได้ฝึกทดลองตีกลองงันเพื่อร่วมกันอนุรักษ์เสียงกลองงันให้ดำรงคงอยู่ต่อไป

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ในทุกขั้นตอน กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ประชาชนตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ซึ่งได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์มีจำนวนทั้งสิ้น 36 รูป/คน และ 2. กลุ่มผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มมีจำนวนทั้งสิ้น 250 รูป/คน โดยดำเนินการจัดสนทนากลุ่มทั้งสิ้น 27 ครั้ง เพื่อระดมความคิดเห็นของกลุ่มตามแบบสนทนากลุ่มที่ได้สร้างขึ้น สำหรับกลุ่มเป้าหมายทั้ง 2 กลุ่มได้ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) และวิธีการเลือกแบบแนะนำ (Snowball sampling) ตามคุณสมบัติสำคัญที่กำหนด นั่นคือ เป็นประชาชนผู้อาศัยอยู่ในเขตตำบลพังขว้างที่มีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมกลองเพลและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งสามารถให้ข้อมูลเชิงลึกและกว้างได้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้ผ่านการพิจารณาความเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน เรียบร้อยแล้วก่อนนำไปใช้ ซึ่งประกอบด้วย 1. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi Structure In-depth Interview) สำหรับสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ และ 2. แบบสนทนากลุ่ม (Focused Group) สำหรับผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย 1. การเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและ 2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการ คือ 1.การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและการสนทนากลุ่ม โดยวิธีการทั้งสองนี้ได้มีการขออนุญาตจากผู้ให้สัมภาษณ์และผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มในการจดบันทึก บันทึกเสียงและบันทึกภาพ และ 2. นำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากข้อมูลเอกสารและการลงภาคสนามมาวิเคราะห์และสรุปผล โดยก่อนการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยได้ยื่นเอกสารขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มหาวิทยาลัยรัตนนครเสร็จเรียบร้อยแล้ว ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ใช้แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาตามขั้นตอน ดังนี้ 1. สรุปประเด็นสำคัญจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม และ 2. เรียบเรียงข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาจัดทำให้เป็นระบบ แยกแยะ หาความเชื่อมโยงของข้อมูล และทำการวิเคราะห์และอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis)

5. ผลการวิจัย

5.1. ความสำคัญของเสียงกลองจันในวิถีชุมชนอีสาน พบว่า เสียงกลองจันมีความสำคัญต่อวิถีชุมชนอีสานใน 6 ด้าน คือ

5.1.1 ด้านการสร้างองค์ความรู้ต่างๆ กล่าวคือ การตีกลองจันนั้นไม่ว่าผู้ตีต้องการจะตีในช่วงวันเวลาใดก็ได้ แต่จำเป็นจะต้องมีความรู้เป็นอย่างดีว่าควรตีในช่วงวันและเวลาที่วัดมีกิจกรรมหรืองานบุญเกี่ยวกับการเฉลิมฉลองอันเป็นมงคลต่างๆ เช่น งานบุญฉลองกฐิน งานบุญฉลองอุโบสถหรือศาลาการเปรียญหลังใหม่ หรืองานบุญเกี่ยวกับการเลื่อนเกียรติบัตรพัดยศของสมภารเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ภายในวัด เป็นต้น (สนทนากลุ่มจากชาวบ้านตมชุมข้าวเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2561) ซึ่งเมื่อมีความรู้เกี่ยวกับช่วงวันและเวลาที่สมควรตีกลองจันแล้ว ผู้ตียังจำเป็นจะต้องมีความรู้ในจังหวะทำนองการตีกลองจันเป็นอย่างดีอีกด้วย โดยจะต้องตีกลองเพลในทำนองโยนยาวๆ และตีหมู่เดียวอย่างนี้ (นิคม จำปามาศ, 2514) ชาวบ้านถึงจะเข้าใจการสื่อความหมายว่า นี่คือการตีกลองจันควรที่จะพากันมาเข้าร่วมกิจกรรมหรืองานบุญเฉลิมฉลองกันที่วัด (วิทยา สายสุด, 2536) ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ผู้ตีกลองจันจำเป็นจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับการตีเป็นอย่างดี และผู้ได้ยินเสียงกลองจันก็ควรรู้เป็นอย่างดีว่าตนเองควรจะทำปฏิบัติตนอย่างไรในฐานะชาวพุทธ

5.1.2 ด้านการสร้างคุณธรรมที่ดีงาม กล่าวคือ เมื่อชาวบ้านได้ยินเสียงกลองจันแล้ว ย่อมพากันพยายามชวนขวายที่จะช่วยจัดแจงสิ่งของต่างๆ ที่สามารถจะช่วยให้ตามแต่ละงานบุญ และเข้าร่วมเฉลิมฉลองงานบุญต่างๆ พร้อมทั้งร่วมกันออกบุญออกทาน สร้างความเบิกบานสนุกสนาน (สนทนากลุ่มจากชาวบ้านหนองปลาตุก เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2561) ซึ่งถือได้ว่าเป็นการทำบุญที่ได้ผลมากอันเนื่องมาจากมีจิตพลัดพลัดยินดีในการทำบุญครบทั้ง 3 กาล (มังคลัตถปิณีแปล เล่ม 3, 2540) นอกจากนี้ การเฉลิม

ฉลองเกียรติบัตรพัดยศของพระสงฆ์บางรูปในบางครั้งยังได้มีการจัดโครงการปฏิบัติธรรมนุ่งขาวห่มขาวบำเพ็ญทานรักษาศีลและฟังธรรมให้กับญาติโยมอีกด้วย อันถือเป็นการพยายามส่งเสริมให้ญาติโยมได้พากันแสดงมุทิตาจิตด้วยการสร้างคุณงามความดีต่างๆ (สนทนากลุ่มจากชาวบ้านดงชุมข้าวเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2561) ดังนั้น จะเห็นได้ว่า เสียงกลองงันจึงสามารถเสริมสร้างชาวบ้านให้มีจิตใจที่ประกอบไปด้วยบุญกุศลและความสุขได้เป็นอย่างดี

5.1.3 ด้านการสร้างความภาคภูมิใจ กล่าวคือ เมื่อชาวบ้านได้ยินเสียงกลองงันย่อมมีความกระตือรือร้นที่จะไปเข้าร่วมเฉลิมฉลองงานบุญต่างๆ ด้วยความยินดีปรีดา ซึ่งงานบุญเฉลิมฉลองนั้นย่อมนำมาซึ่งความภาคภูมิใจแก่ชาวบ้านในชุมชน เช่น การร่วมกันเฉลิมฉลองกองบุญกุศลหรือเฉลิมฉลองอุโบสถ ศาลาการเปรียญหลังใหม่ เป็นต้น ย่อมนำมาซึ่งความภาคภูมิใจแก่คนในชุมชนที่ได้เห็นความสามัคคีเสียสละทั้งปัจจัยและความสุขส่วนตนมาเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (สนทนากลุ่มจากชาวบ้านหนองปลาตุก เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2561) หรือการร่วมกันเฉลิมฉลองเกียรติบัตรพัดยศในตำแหน่งที่สูงขึ้นของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ภายในวัด ก็ย่อมนำมาซึ่งความภาคภูมิใจแก่คนในชุมชนที่ได้เห็นพระสงฆ์ภายในวัดของชุมชนตัวเองมีความรู้ความสามารถเป็นที่ปรากฏจึงได้รับตำแหน่งที่สูงขึ้น และสามารถเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณให้กับคนในชุมชนได้ (สนทนากลุ่มจากชาวบ้านดงชุมข้าวเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2561) ดังนั้น จะเห็นได้ว่า เสียงกลองงันสามารถสร้างความภาคภูมิใจให้เกิดแก่คนในชุมชนได้

5.1.4 ด้านการสร้างเสถียรภาพและแบบอย่างที่ดีงาม กล่าวคือ เมื่อเสียงกลองงันได้ดังขึ้นนั้นหมายความว่าทางวัดได้มีงานบุญเฉลิมฉลอง ไม่ว่าจะเป็นการเฉลิมฉลองอุโบสถหรือศาลาการเปรียญภายในวัดซึ่งสามารถแสดงให้เห็นถึงการได้ร่วมกันสร้างเสถียรภาพให้เกิดขึ้นกับวัด พระพุทธศาสนาและชุมชน กล่าวคือ พระสงฆ์และชาวบ้านสามารถใช้สถานที่หลังใหม่นี้เพื่อการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ทางพระพุทธศาสนาหรือเพื่อไว้เป็นสถานที่สำหรับการประชุมปรึกษาหารือต่างๆ ในชุมชนได้ (สนทนากลุ่มจากชาวบ้านดงชุมข้าวเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2561) นอกจากนี้ การเฉลิมฉลองเกียรติบัตรพัดยศของพระสงฆ์ที่ได้รับตำแหน่งที่สูงขึ้นนั้นก็สามารถสื่อให้ชาวบ้านได้รู้ว่าพระสงฆ์ที่ได้รับตำแหน่งดังกล่าวนี้ถือเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปในพื้นที่ เมื่อเป็นเช่นนั้น ท่านจึงได้รับตำแหน่งที่สูงขึ้นและถือเป็นแบบอย่างที่ดีงามให้กับทั้งพระสงฆ์และชาวบ้านได้เป็นอย่างดี (สนทนากลุ่มจากชาวบ้านดงชุมข้าวเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2561)

5.1.5 ด้านการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี กล่าวคือ เมื่อเสียงกลองงันได้ดังขึ้นนั้น ชาวบ้านย่อมมีความยินดีปรีดาพากันมาร่วมงานบุญเพื่อทำการเฉลิมฉลองต่างๆ รวมทั้งพากันออกบุญออกทานตามกำลังของตนเอง การร่วมกันทำกิจกรรมอันดีงามต่างๆ เหล่านี้ถือเป็นการสร้างความรักความสามัคคีตลอดถึงความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันให้เกิดขึ้นแก่คนในชุมชน (สนทนากลุ่มจากชาวบ้านหนองปลาตุก เมื่อวันที่

18 มีนาคม 2561) เมื่อเป็นเช่นนี้ ชุมชนย่อมมีความเป็นหนึ่งเดียวความมั่นคงเข้มแข็ง และชุมชนแห่งความรักเอื้อเฟื้อแบ่งปันย่อมเกิดมีได้

5.1.6 ด้านการสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจที่ดี กล่าวคือ ถึงแม้ว่าเสียงกลองเงินอาจจะไม่ได้สร้างรากฐานทางเศรษฐกิจโดยตรง แต่ก็ถือได้ว่าเป็นรากฐานทางเศรษฐกิจโดยอ้อมได้ กล่าวคือ เสียงกลองเงินย่อมดังขึ้นในช่วงเวลาที่วัดมีงานบุญเฉลิมฉลองต่างๆ ซึ่งในงานบุญนี้ย่อมประกอบไปด้วย กิจกรรมการทำบุญในรูปแบบต่างๆ พร้อมกับการนำมโหรีสพมาร่วมฉลอง เมื่อเป็นเช่นนี้ คนในชุมชนที่เป็นพ่อค้าแม่ค้าย่อมมีโอกาสมาค้าขายในงานบุญเพื่อสร้างรายได้ คนทั่วไปที่มาเที่ยวในงานบุญย่อมพากันอุดหนุน เหล่านี้ถือได้ว่าเป็นรากฐานที่สำคัญที่จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้อยู่ได้และดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง (สุทธิวงษ์ พงศ์ไพบูลย์, 2525)

ดังนั้น เสียงกลองเงินจึงมีความสำคัญทั้งต่อพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ ชาวบ้าน และชุมชนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

5.2 คุณค่าทางจริยธรรมของเสียงกลองเงินบนวิถีชุมชนอีสานพบว่า เสียงกลองเงินสามารถเสริมสร้างคุณค่าทางจริยธรรมบนวิถีชุมชนอีสานได้ ดังนี้

5.2.1 เสียงกลองเงินสามารถเสริมสร้างคุณค่าทางจริยธรรมภายใน อันได้แก่ การสร้างจิตใจหรือจิตสำนึกที่ดีให้กับคนในชุมชนได้ โดยเมื่อคนในชุมชนได้ยินเสียงกลองเงินแล้วย่อมสามารถมีจิตสำนึกที่ดีได้ ดังนี้ 1.การนึกถึงกิจกรรมอันดีงามที่ได้ร่วมกันทำ กล่าวคือ ชาวบ้านเมื่อได้ยินเสียงกลองเงินแล้วก็จะนึกถึงกิจกรรมอันดีงามที่เกี่ยวกับบุญกุศลต่างๆ ที่ได้ร่วมกันทำและร่วมกันฉลองทั้งที่ได้เคยร่วมกันทำในอดีตและกำลังอยู่ในปัจจุบัน อันจะนำไปสู่การสร้างทั้งความสามัคคีและความสุขท่ามกลางชาวบ้านที่ได้มาเข้าร่วม 2.การนึกถึงคนรักที่จะได้มีโอกาสพบเจอกัน กล่าวคือ เมื่อทางวัดมีงานบุญฉลอง คนหนุ่มสาวจะพากันมาร่วมทำกิจกรรมอันดีงามต่างๆ ที่วัด และถือโอกาสพูดคุยสานสัมพันธ์กันไปด้วย ด้วยเหตุนี้ คนหนุ่มสาวเมื่อได้ยินเสียงกลองเงินแล้วก็จะคิดถึงคนที่ตนรักหรือเฝ้าคิดถึงว่าจะได้มีโอกาสร่วมเคียงคู่กันทำบุญกุศลหรือไม่อย่างไร เป็นต้น อันถือเป็นการร่วมกันเฉลิมฉลองเพื่อทำความดีไปด้วย และ 3.การนึกถึงความสุข สนุกสนาน ความยินดีปรีดาต่างๆ กล่าวคือ ชาวบ้านเมื่อได้ยินเสียงกลองเงินแล้วจะรู้สึกตื่นเต้นดีใจ มีความสุข สนุกสนานและยินดีปรีดาต่างๆ ทั้งนี้เพราะว่าเป็นช่วงเวลาที่ดีที่ได้มีโอกาสเฉลิมฉลองบางอย่างภายในวัดของตนรวมทั้งการได้ร่วมกันทำบุญกุศลไปในตัวอีกด้วย ซึ่งโอกาสเช่นนี้ไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยครั้งนัก

5.2.2 เสียงกลองเงินสามารถเสริมสร้างคุณค่าทางจริยธรรมภายนอก อันได้แก่ การสร้างพฤติกรรมหรือลักษณะนิสัยที่ดีงามให้กับคนในชุมชนได้ ดังนี้ 1.การได้ร่วมกันทำกิจกรรม สร้างบุญกุศลและเฉลิมฉลองบุญไปพร้อมกัน กล่าวคือ ชาวบ้านเมื่อได้ยินเสียงกลองเงินก็จะร่วมด้วยช่วยกันจัดแจง

สิ่งของต่างๆ ที่สามารถจะช่วยให้ตามแต่ละงานบุญ นอกจากนี้ ยังได้ร่วมกันออกบุญออกทาน ถวาย จตุปัจจัยแด่พระสงฆ์อีกด้วย อันจะนำไปสู่ความสุขและความสนุกสนานควบคู่กัน 2.การได้มีโอกาสพบปะ เพื่อนฝูง เพื่อสร้างความรักใคร่สามัคคีกัน กล่าวคือ ชาวบ้านที่ได้มาร่วมงานบุญเฉลิมฉลอง เมื่อถึงเวลาที่จะมีการเฉลิมฉลองบุญก็จะมารวมตัวกันอย่างพร้อมเพรียงที่โบสถ์ วิหารหรือศาลาฯ และเมื่อเสียงกลอง จันได้ดังขึ้น ก็จะพากันแซ่ซ้องสาธุการยินดีกับบุญกุศลหรือสิ่งที่ดีงามที่ได้ร่วมกันทำ และนอกจากนี้ ชาวบ้านยังได้ถือโอกาสอันดีนี้เพื่อสร้างความใกล้ชิดพบปะพูดคุยกับเพื่อนฝูงอีกด้วย อันจะนำไปสู่การ สร้างความรักใคร่สามัคคีกันอยู่เนืองๆ และ 3.การได้มีโอกาสพบคนรักหรือคนที่แอบชอบพอรักใคร่ กล่าวคือ เสียงกลองจันที่ได้ดังขึ้นเพื่อสื่อถึงการมีงานบุญเฉลิมฉลองต่างๆ นั้น คนหนุ่มที่ชอบพอกันย่อมถือ โอกาสอันดีนี้ในการที่จะได้พบเจอกันและสร้างบุญทานการกุศลร่วมกันอีกด้วย

5.2.3 เสียงกลองจันสามารถเสริมสร้างคุณค่าทางจริยธรรมภายนอก อันได้แก่ การสร้าง ชุมชน/สังคมที่ดีได้ ดังนี้ 1.การสร้างชุมชนแห่งความรักความสามัคคี กล่าวคือ ชาวบ้านเมื่อได้ยิน เสียงกลองจันแล้วก็จะพากันมาร่วมเฉลิมฉลองงานบุญพร้อมกับร่วมกันบำเพ็ญบุญกุศล สร้างคุณงามความ ดีต่างๆ อันเต็มไปด้วยความสุข ความยินดีสนุกสนาน เมื่อเป็นเช่นนี้ ความรักใคร่สามัคคี ความใกล้ชิดสนิทสนมกันและกันของคนในชุมชนย่อมเกิดขึ้น 2.การสร้างชุมชนแห่งความใกล้ชิดใน พระพุทธศาสนา วัดวาอาราม พระสงฆ์และศีลธรรม กล่าวคือ เสียงกลองจันที่ได้ดังขึ้นก็เพื่อสื่อสัญญาณให้ คนในชุมชนได้พากันเข้าวัดเพื่อร่วมเฉลิมฉลองงานบุญ อนุโมทนาสาธุการยินดีกับความสำเร็จบางอย่างที่ ได้เกิดขึ้นกับทั้งวัดและชุมชน เมื่อเป็นเช่นนี้ คนในชุมชนจึงมีความรักใคร่ผูกพันใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา วัดวาอาราม พระสงฆ์และศีลธรรมอยู่เนืองๆ และ 3.การสร้างชุมชนแห่งการอนุรักษ์สืบทอดวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม กล่าวคือ เสียงกลองจันที่ได้ดังขึ้นเพื่อสื่อให้รู้ว่าวัดมีงานบุญเฉลิมฉลองต่างๆ และคนใน ชุมชนก็ได้พากันมาร่วมงานบุญเฉลิมฉลองที่วัด เหล่านี้ถือเป็นการร่วมกันอนุรักษ์สืบทอดวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นให้คงอยู่คู่กับชุมชนไปในตัว นอกจากนี้ ยังถือเป็นการปลูกฝังและสร้าง จิตสำนึกให้รู้จักรักผูกพันในวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นตนเองให้กับลูกหลานได้เป็นอย่างดี

5.3. สถานการณ์การดำรงอยู่ของเสียงกลองจันบนวิถีชุมชนอีสานนั้นพบว่า สถานการณ์การ ดำรงอยู่ของเสียงกลองจันจะขึ้นอยู่กับการตีกลองจันของคนในชุมชน สำหรับวัดในเขตพื้นที่ตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนครซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 16 แห่ง จะนิยมตีกลองจันในช่วงที่วัดมีงานบุญต่างๆ โดยไม่มีเวลากำหนดที่แน่นอน ขึ้นอยู่กับว่าวัดจะมีการจัดงานบุญเมื่อใด เพื่อสื่อสัญญาณให้ชาวบ้านได้พา กันมาร่วมเฉลิมฉลองงานบุญและร่วมอนุโมทนาสาธุการ

สำหรับวัดที่ได้ตักลงงันอยู่เป็นประจำเมื่อมีงานบุญตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบันมีจำนวนทั้งสิ้น 8 แห่ง ได้แก่ วัดสุ่มังคลาราม วัดโพธิ์ศรีสุธาราม วัดป่าสามัคคี วัดสามัคคีธรรม วัดโนนสวรรค์ วัดบ้านดงยอ วัดอัมพวันฯ และวัดศิริมงคล

วัดที่ได้เคยตักลงงันในอดีต แต่ในปัจจุบันไม่ได้ตีแล้วเพราะใช้เครื่องขยายเสียงแทนมีจำนวน 1 แห่ง ได้แก่ วัดชัยศรี

วัดที่ไม่ได้ตักลงงันทั้งในอดีตและปัจจุบัน แต่ได้ใช้เครื่องขยายเสียงมาโดยตลอด มีจำนวนทั้งสิ้น 6 แห่ง ได้แก่ วัดสว่างรัตนาราม วัดทุ่งรวงทอง วัดโนนชลฯ วัดประชานิยม วัดภูตาน้อย และสำนักสงฆ์บ้านโนนสูง

ส่วนวัดที่ไม่ได้ตักลงงันเลยเพราะไม่มีกลองเพลเพื่อใช้ตักลงงัน มีจำนวน 1 แห่ง ได้แก่ วัดป่าพังขว้างใต้

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า วัดที่ได้เคยตักลงงันในอดีตมีจำนวนทั้งสิ้น 9 แห่ง แต่ในปัจจุบันได้ลดลงเหลือ 8 แห่ง ซึ่งถือว่าสถานการณ์การตักลงงันยังไม่มีเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมากนัก ทั้งนี้ เพราะการตักลงงันจะตีเฉพาะในวันที่มีงานบุญ ไม่ได้ตีทุกวันหรือทุกอาทิตย์ และเนื่องจากมีงานบุญต่างๆ บางครั้งญาติโยมก็มาช่วยตักลงงันด้วย (การสัมภาษณ์พระเณก อนาวีโล เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2561) แต่สำหรับวัดที่ไม่ได้ตักลงงันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจะนิยมใช้เครื่องขยายเสียงแทนทั้งหมดซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 6 แห่ง

6. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาเรื่องคุณค่าทางจริยธรรมและการดำรงอยู่ของเสียงกลองงันบนวิถีชุมชนอีสาน กรณีศึกษาตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร สามารถสรุปได้ ดังนี้

6.1 ความสำคัญของเสียงกลองงันบนวิถีชุมชนอีสานพบว่า เสียงกลองงันมีความสำคัญต่อวิถีชุมชนอีสานได้ 6 ด้าน คือ 1.ด้านการสร้างองค์ความรู้ต่างๆ เช่น องค์ความรู้เกี่ยวกับจังหวะทำนองตักลงงัน เป็นต้น 2.ด้านการสร้างคุณธรรมที่ดีงาม 3.ด้านการสร้างความภาคภูมิใจ 4.ด้านการสร้างเสถียรภาพและแบบอย่างที่ดีงาม 5.ด้านการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน และ 6.ด้านการสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจที่ดี

6.2 คุณค่าทางจริยธรรมของเสียงกลองงันบนวิถีชุมชนอีสาน พบว่า

6.2.1 เสียงกลองงันสามารถเสริมสร้างคุณค่าทางจริยธรรมภายใน อันได้แก่ การสร้างจิตใจหรือจิตสำนึกที่ดีให้กับคนในชุมชนได้ 3 ประการ คือ 1.จิตใจที่เต็มไปด้วยความดีงาม เสียสละ 2.จิตใจที่เต็มไปด้วยความรัก เกื้อกูลช่วยเหลือกัน และ 3.จิตใจที่เต็มไปด้วยความสุขสนุกสนาน อันเกิดจากการได้ร่วมกันทำกิจกรรม

6.2.2 เสียงกลองเงินสามารถเสริมสร้างคุณค่าทางจริยธรรมภายนอก อันได้แก่ การสร้างพฤติกรรมหรือลักษณะนิสัยที่ดีงามให้กับคนในชุมชนได้ 3 ประการ คือ 1.ลักษณะนิสัยที่มีการเสียสละเพื่อร่วมบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ 2.ลักษณะนิสัยที่มีความรักใคร่สามัคคีต่อเพื่อนฝูงและคนในชุมชน และ 3.ลักษณะนิสัยที่อ่อนโยน สุภาพกับคนรัก เมื่อได้มีโอกาสมาร่วมกันทำกิจกรรมงานบุญเฉลิมฉลอง

6.2.3 เสียงกลองเงินสามารถเสริมสร้างคุณค่าทางจริยธรรมภายนอก อันได้แก่ การสร้างชุมชน/สังคมที่ดีได้ ๓ ประการ คือ 1.ชุมชนแห่งความรักความสามัคคี 2.ชุมชนแห่งความใกล้ชิดในพระพุทธศาสนา วัฒนาอาราม พระสงฆ์และศีลธรรม และ 3.ชุมชนแห่งการอนุรักษ์สืบทอดวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม

6.3 สถานการณ์การดำรงอยู่ของเสียงกลองเงินบนวิถีชุมชนอีสาน พบว่า วัดทั้งหมด 16 แห่งในเขตพื้นที่ตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนครจะนิยมตีกลองเงินในช่วงที่มีงานบุญเฉลิมฉลองต่างๆ และไม่มีเวลากำหนดที่แน่นอน โดยในอดีตวัดที่ได้ตีกลองเงินเป็นประจำมีจำนวนทั้งสิ้น 9 แห่ง แต่ในปัจจุบันได้มีวัดที่ยังคงตีกลองเงินอยู่เป็นประจำจำนวน 8 แห่ง ส่วนวัดที่เหลือซึ่งไม่เคยตีกลองเงินเลยตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบันจะนิยมใช้เครื่องขยายเสียงแทนการตีกลองเงิน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสถานการณ์การดำรงอยู่ของเสียงกลองเงินยังไม่มีเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมากนัก

7. อภิปรายผลการวิจัย

7.1 เสียงกลองเงินมีความสำคัญต่อวิถีชุมชนอีสานในด้านการสร้างองค์ความรู้ต่างๆ การสร้างคุณธรรมที่ดีงาม การสร้างความภาคภูมิใจ การสร้างเสถียรภาพและแบบอย่างที่ดี การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และการสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดวัฒนธรรมวิทยา (Culturology) ของไวต์ (White, 1959 อ้างถึงใน ยศ สันตสมบัติ, 2556) ที่ได้เสนอว่า วัฒนธรรมนั้นมียุคประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ ระบบเทคโนโลยี ระบบสังคม และระบบความคิด โดยเสียงกลองเงินถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนที่มีองค์ประกอบอยู่ภายใต้ระบบความคิด อันได้แก่ การสร้างองค์ความรู้ การสร้างคุณธรรมที่ดีงาม การสร้างความภาคภูมิใจ และภายใต้ระบบสังคม อันได้แก่ การสร้างเสถียรภาพและแบบอย่างที่ดี การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และการสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจที่ดี

7.2 คุณค่าทางจริยธรรมของเสียงกลองเงินบนวิถีชุมชนอีสาน พบว่า เสียงกลองเงินสามารถเสริมสร้างคุณค่าทางจริยธรรมภายใน คือ การมีจิตสำนึกที่ดีงาม และคุณค่าทางจริยธรรมภายนอก คือ การมีลักษณะนิสัยที่ดีและการมีสังคมที่ดีให้กับคนในชุมชนได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเสียงกลองเงินนอกจากจะสื่อสารสัญญาณโดยตรงให้ชาวบ้านได้รู้ว่าทางวัดกำลังมีการจัดงานบุญเฉลิมฉลองต่างๆ แล้ว ยังได้สื่อสารสัญญาณโดยอ้อมเพื่อกระตุ้นเตือนให้ชาวบ้านได้พากันพยายามชวนช่วยในบุญทานการกุศลด้วยจิตใจที่เบิกบาน

แจ่มใสได้อีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีสัญวิทยาของโซซูร์ (De Saussure, 1959) ที่พบว่า สัญญานนั้นสามารถสื่อความหมายได้ 2 นัย คือ ความหมายโดยตรง ซึ่งสามารถเข้าใจตรงกันได้ส่วนใหญ่ และความหมายโดยอ้อม ซึ่งได้เกิดจากข้อตกลงของกลุ่มหรือประสบการณ์เฉพาะบุคคลที่เคยได้รับผ่านมา

7.3 สถานการณ์การดำรงอยู่ของเสียงกลองงันบนวิถีชุมชนอีสานพบว่า สถานการณ์การตีกลองงันได้เปลี่ยนแปลงไปจากในอดีตบ้างเล็กน้อย โดยสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดคือ การหันไปใช้เครื่องขยายเสียงแทนตามสมัยนิยม ซึ่งสอดคล้องกับที่หลวงปู่พวน เจ้าอาวาสวัดโนนสวรรค์ ตำบลพังขว้าง ได้กล่าวว่า ในปัจจุบันเสียงกลองเพล (รวมเสียงกลองงันด้วย) ได้เริ่มค่อยๆ เสื่อมความนิยมลงแล้ว เปลี่ยนไปเป็นการใช้เครื่องขยายเสียงแทน ซึ่งอาจกลายเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านญาติโยมเริ่มห่างจากวัด และหลงลืมหน้าที่ที่ตนเองได้เคยปฏิบัติอันเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาไป (มติชนออนไลน์, 2559) (เอกสารจากเว็บไซต์) ดังนั้น ชาวพุทธอีสานจึงควรช่วยกันอนุรักษ์เสียงกลองงันรวมทั้งเสียงกลองเพลอื่นๆ ให้คงอยู่สืบต่อไป มิเช่นนั้น เสียงกลองงันและเสียงกลองเพลอื่นๆ ก็จะไม่ค่อยได้ยินไปพร้อมกับการเข้ามาแทนที่ของเครื่องมือสื่อสารทางเทคโนโลยีอันทันสมัยดังที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

วัด องค์การบริหารส่วนตำบลและโรงเรียนในพื้นที่ควรสนับสนุนชาวบ้าน คณะครู และเยาวชนได้เห็นคุณค่าและความสำคัญของเสียงกลองงันผ่านการประชาสัมพันธ์ทางเว็บไซต์ของหน่วยงานและสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ รวมทั้งควรบรรจุองค์ความรู้เกี่ยวกับกลองงันไว้เป็นส่วนหนึ่งในการเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นอีสานสำหรับเยาวชนต่อไป

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

เจ้าอาวาสวัดในพื้นที่ควรมีกิจกรรมเพื่อการสนับสนุนส่งเสริมในการอนุรักษ์กลองงัน โดยเฉพาะการแต่งตั้งพระสงฆ์ที่มีความรู้เรื่องการตีกลองงันให้จัดกิจกรรมฝึกสอนลูกศิษย์วัดหรือญาติโยมที่สนใจได้ฝึกทดลองปฏิบัติเกี่ยวกับการตีกลองงันให้ถูกต้องตามจังหวะทำนอง เพื่อจะได้มีผู้ทำหน้าที่ตีกลองงันแทนพระสงฆ์ได้ในคราวที่ท่านไม่สะดวกดีหรืออาพาธ เป็นต้น

8.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

ควรวิจัยเปรียบเทียบกับพื้นที่ในจังหวัดอื่นของภาคอีสานหรือในพื้นที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเพื่อจะได้ทราบถึงสถานะและการคงอยู่ของกลองงันในยุคปัจจุบัน รวมทั้งหารูปแบบแนวทางในการอนุรักษ์ สืบทอดและเผยแพร่กลองงันต่อไป

9. บรรณานุกรม

- นิคม จำปามาสม. (2514). กลองกริ่ง กลองเพล. *ชาวกรุง*, 20 (9-11), 38-42.
- พรหมพิสิฐ พันธุ์จันทร์, จรูญ รัตนกาล และประสิทธิ์ ชาระ. (2563). การสืบทอดและคุณค่าทางจริยธรรมของชาวอีสานในสัญญาณกลองเพล: กรณีศึกษาตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม*, 10 (1), 55-63.
- มติชนออนไลน์. (2559). รู้จักไหม? “ตีกลองแลง” สัญญาณเตือนคนเข้าวัด – แะชั่ซ้งถึงเทวดาว่าศาสนา ยังอยู่. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/local/news_182297
- ยศ สันตสมบัติ. (2556). *มนุษย์กับวัฒนธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- วิทยา สายสุด. (2536). *สื่อสัญญาณพื้นบ้านอีสานในเขตอำเภอห้วยตะพาน* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต).มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, มหาสารคาม.
- สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2525). *วัฒนธรรมพื้นบ้าน: แนวปฏิบัติภาคใต้*. กรุงเทพฯ: สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- De Saussure, Ferdinand. (1959). *Course in General Linguistics*. New York: Philosophy Library.
- White, L., 1959. *The Evolution of Culture*. New York: McGraw-Hill.

10. คำขอบคุณ

สำหรับบทความวิจัยนี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “สัญญาณกลองเพล: การสืบทอดและคุณค่าทางจริยธรรมในวิถีชุมชนอีสาน” ซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนการวิจัยภายใต้ทุนวิจัยที่มุ่งเป้าตอบสนองความต้องการในการพัฒนาประเทศ ด้านมนุษยศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2560จากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ทางผู้วิจัยขอขอบคุณหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนทุนวิจัย รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้คำปรึกษาแนะนำเป็นอย่างดีในการทำวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณคณะสงฆ์และผู้นำชุมชนตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนครที่ได้ช่วยประสานงานและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีตลอดการวิจัย ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยนเรศวรและคณะมนุษยศาสตร์ที่ได้ช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ และขอขอบคุณกองบรรณาธิการวารสารสถาบันวิจัยญาณสังวรที่รับเผยแพร่ผลงานวิจัยฉบับนี้